

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัดในแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา : วัดพนัญเชิงวรวิหาร วัดใหญ่ชัยมงคล และวัดท่ากระบัง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการบริหารจัดการวัดในแหล่งท่องเที่ยว ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการวัดในแหล่งท่องเที่ยว และการกำหนดแนวปฏิบัติสำหรับใช้ในการบริหารจัดการวัดในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาสำหรับวัดอื่น ๆ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพการบริหารจัดการวัดตามภารกิจหลัก 6 ด้านของคณะสงฆ์ รวมทั้งการบริหารจัดการวัดในฐานะแหล่งท่องเที่ยว โดยนำหลักการประชาสัมพันธ์และการตลาดมาปรับใช้ การเก็บข้อมูลด้วยการเก็บข้อมูลเชิงเอกสารเพื่อการวิเคราะห์ถึงกระบวนการบริหารจัดการวัด ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดทั้ง 3 วัด เพื่อนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยมีผลการวิจัยโดยสรุป ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบการบริหารจัดการวัดตามภารกิจหลัก 6 ด้านของคณะสงฆ์

1.1 ด้านการปกครอง

การปกครอง เป็นการดูแล รักษาความสงบเรียบร้อย เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร และฆราวาสที่อาศัยอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และกฎระเบียบต่าง ๆ ทุกวัดมีการกระจายอำนาจในการปกครองตามลำดับชั้น และมีการแยกบัญชีการเงินของคณะสงฆ์กับบัญชีการเงินของวัดอย่างชัดเจน โดยมีไวยาวัจกรทำหน้าที่ดูแลบัญชีการเงินของวัด และต้องทำรายงานสถานะการเงินของวัดให้กับเจ้าอาวาส เพื่อจัดส่งรายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น และจัดส่งรายงานให้กับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดทุกเดือน

1.2 ด้านการศึกษา

การศึกษา เป็นการส่งเสริมด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษาให้ทั้งพระภิกษุ สามเณร และฆราวาส โดยทุกวัดมีการเปิดสอนพระปริยัติธรรมสำหรับพระภิกษุ สามเณร และหลักสูตรธรรมศึกษาสำหรับฆราวาส ตลอดจนมีพระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน กรรมการตรวจข้อสอบ และจัดสอบธรรม-บาลี สนามหลวง

1.3 ด้านการเผยแผ่

การเผยแผ่ เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนรับรู้ถึงหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งทุกวัดได้จัดกิจกรรมการเทศนา การปาฐกถาธรรม ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญต่าง ๆ ยังมีการดำเนินกิจกรรมเชิงรุกโดยการจัดส่งพระภิกษุไปเป็นครูสอนศีลธรรมที่โรงเรียน และเป็นวิทยากรในการจัดอบรมธรรมให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนมีการสร้างสำนักปฏิบัติธรรมโดยกำหนดหลักสูตรการปฏิบัติธรรม เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้าร่วมกิจกรรม

1.4 ด้านการสาธารณูปการ

การสาธารณูปการ เป็นการจัดการศาสนสมบัติของวัด การบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติที่เป็น โบราณสถาน การสร้างอาคารสาธารณประโยชน์ทางศาสนา เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติศาสนกิจและอำนวยความสะดวกต่อพระภิกษุ สามเณร และฆราวาสที่เข้ามาภายในวัด

1.5 ด้านการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการช่วยเหลือด้านการศึกษาแก่ผู้ที่เข้ารับการสงเคราะห์ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา สามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยทุกวัดมีการช่วยเหลือแก่โรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ในการสร้างสถานศึกษาในพื้นที่ของวัด รวมทั้งมอบอุปกรณ์ทางการศึกษาให้กับสถานศึกษา ตลอดจนมอบทุนการศึกษาแก่ผู้ยากไร้

1.6 ด้านการสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ เป็นการให้ความช่วยเหลือสังคมโดยไม่ขัดพระธรรมวินัย ซึ่งทุกวัดได้ให้การช่วยเหลือกับประชาชนผู้ยากไร้ เช่น การตั้งโรงทาน การใช้วัดเป็นสถานที่ฝึกอาชีพ ตลอดจนการจัดการด้านฌาปนสถาน โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย

นอกจากการบริหารจัดการวัดตามภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ที่มหาเถรสมาคมได้กำหนดไว้แล้ว วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวยังมีการกิจด้านประชาสัมพันธ์และการตลาด โดยการประชาสัมพันธ์ นำเสนอข้อมูลข่าวสารของวัดตามสื่อต่าง ๆ มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว การจัดการจราจร การจัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก ดูแลให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การจัดการขยะ และการจัดการด้านห้องสุขา

2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการวัดในแหล่งท่องเที่ยว

2.1 ผู้บริหาร

เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และ ไวยาวัจกรวัด เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการวัด โดยใช้รูปแบบการกระจายอำนาจ แบ่งผู้รับผิดชอบงานตามความสามารถ และการประสานงานของแต่ละฝ่าย ทำให้สามารถดำเนินงานได้อย่างคล่องตัว และมีประสิทธิภาพ

2.2 สถานที่สำคัญ

ในแต่ละวัดมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ มีพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่สักการะของชาวพุทธทั่วประเทศ นับเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามากราบไหว้บูชาพระพุทธรูปภายในวัด

2.3 ร้านค้า

ทุกวัดมีการจัดระเบียบร้านค้า โดยนำสินค้าพื้นเมืองที่สำคัญของจังหวัด พระนครศรีอยุธยาเข้ามาจำหน่ายในราคาที่เหมาะสม เป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพให้คนในท้องถิ่น และดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชมวัด

2.4 การอำนวยความสะดวก

ทุกวัดมีการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ โดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ การทำป้ายบอกทาง การจัดที่จอดรถ การดูแลสถานที่ให้สะอาด ร่มรื่น และจัดห้องสุขาที่สะอาดและพอเพียงต่อนักท่องเที่ยว

3. แนวปฏิบัติสำหรับใช้ในการบริหารจัดการวัดในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาสำหรับวัดอื่น ๆ

3.1 เจ้าอาวาสควรมอบหมายความรับผิดชอบให้แก่ผู้ได้บังคับบัญชาภายในวัด โดยมอบหมายให้ปฏิบัติตรงกับความสามารถของบุคลากร เพื่อใช้บุคลากรให้เกิดศักยภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการวัด

3.2 พัฒนาสถานที่ของวัดให้มีความพร้อมเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่เข้ามาภายในวัด โดยจัดสถานที่ให้สะอาด สวยงาม ร่มรื่น พร้อมให้บริการคนทุกเพศ ทุกวัย โดยกำหนดระยะเวลาในการบูรณปฏิสังขรณ์อย่างชัดเจน เพื่อให้วัดไม่แลดูชำรุดทรุดโทรม

3.3 ควรมีแผนผังโครงสร้างการบริหารงานวัด เพื่อบอกตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากร

3.4 ควรจำกัดสถานที่ในการอยู่อาศัยของสุนัขที่อาศัยภายในวัด รวมถึงสุนัขจรจัด เพื่อความเรียบร้อย ความปลอดภัย และความเรียบร้อยของวัด

3.5 ควรมีจุดบริการน้ำดื่มฟรี เพื่อเป็นการบริการประชาชนที่เข้ามาภายในวัด

3.6 ควรใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของวัดเพื่อการประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร ข้อมูลกิจกรรมของทางวัด

3.7 ควรมีการให้ข้อมูลเพิ่มเติม เช่น แผ่นพับ หรือวิทยากรนำชม เกี่ยวกับ ศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญภายในวัด หรือหลักธรรมทางศาสนา เพื่อให้เกิดความบันเทิงควบคู่กับ ความรู้

อภิปรายผล

1. รูปแบบการบริหารจัดการวัดตามภารกิจหลัก 6 ด้านของคณะสงฆ์

รูปแบบการบริหารจัดการวัดตามภารกิจหลัก 6 ด้านของคณะสงฆ์ โดยวัดมีการปฏิบัติ ภารกิจหลัก 6 ด้านของคณะสงฆ์ ประกอบไปด้วย 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านการ เผยแผ่ 4) ด้านการสาธารณูปการ 5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นภารกิจที่วัดต้องปฏิบัติ เนื่องจากถูกกำหนดอยู่ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ฉบับ ที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พระครูปฐมเขตวิกรม (สมพงษ์ รัวีณ โณ) (2555, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานของวัดพัฒนาตัวอย่างในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของวัดพัฒนาตัวอย่างในอำเภอ ลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานีนั้นมีการบริหารงาน 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้าน การศึกษา 3) ด้านการเผยแผ่ 4) ด้านการสาธารณูปการ 5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ 6) ด้านการ สาธารณสงเคราะห์

นอกจากนั้นวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวยังมีการกิจด้านประชาสัมพันธ์และการตลาด ซึ่งเป็น สิ่งที่วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องปฏิบัติ เนื่องจากเป็นอีกภารกิจที่มีความสำคัญ เพราะการ ประชาสัมพันธ์และการตลาดนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวให้ เป็นที่รู้จัก สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของวัด และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของวัดในฐานะที่ เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะการใช้สื่อสังคมออนไลน์ คือ อินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นรูปแบบสื่อที่มี ความสอดคล้องกับการประชาสัมพันธ์ในสภาพสังคมปัจจุบันมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัย ของ สุมาลี นันทศิริพล (2552, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “สื่อประชาสัมพันธ์และการเปิดรับข้อมูล ข่าวสารด้านการท่องเที่ยว “ไหว้พระแก้ววัด” ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย พบว่า สื่อประชาสัมพันธ์ที่ให้ข่าวสาร “ไหว้พระแก้ววัด” มากที่สุด คือ อินเทอร์เน็ต รองลงมา คือ สื่อสนับสนุนและหนังสือพิมพ์ สื่อที่ให้ข้อมูลน้อยที่สุด คือ โทรทัศน์

2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการวัดในแหล่งท่องเที่ยว

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการวัดในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบไปด้วย ผู้บริหาร สถานที่สำคัญ ร้านค้า และการอำนวยความสะดวก ซึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จดังกล่าวล้วนเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการวัดในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศาสนาของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พระมหาบุญพิเชษฐ จันทร์เมือง (2553, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอก ในเกาะรัตนโกสินทร์” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวภายในพระอารามหลวงนั้น ควรเน้น 1) การชื่นชมศิลปกรรมต่าง ๆ 2) การนมัสการไหว้พระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 3) การฝึกสมาธิภาวนาในวันหยุดและวันหยุดก่อน 4) สิ่งที่นักท่องเที่ยวควรได้รับในการมาท่องเที่ยว คือ ความเพลิดเพลิน คติธรรม เกร็ดความรู้ทางศาสนาที่ประกอบด้วยประวัติศาสตร์ที่ละเอียดลึกซึ้ง และ 5) ควรปรับปรุงด้านการบริการท่องเที่ยวของวัดที่ยังไม่เป็นที่ดึงดูดใจเพื่อมาตรฐานแรงจูงใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการสาธารณูปโภค

3. แนวปฏิบัติสำหรับใช้ในการบริหารจัดการวัดในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาสำหรับวัดอื่น ๆ

การวิจัยทำให้สามารถกำหนดแนวปฏิบัติสำหรับใช้ในการบริหารจัดการวัดในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาสำหรับวัดอื่น ๆ ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติของวัดที่สามารถนำไปปรับใช้เพื่อการพัฒนาวัด และเมื่อนำไปปฏิบัติจะส่งผลให้การบริหารจัดการวัดในแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พระมหาวัชร สิริมงคล (มาตรา) (2556, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น คือ ด้านสถานที่ควรช่วยกันรักษาและร่วมกันพัฒนา โดยเฉพาะเรื่องของความสะอาด เพราะความสะอาดถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ด้านการให้บริการ ควรเพิ่มสถานที่จอดรถ ห้องน้ำและปรับปรุงบริการร้านค้า ร้านอาหาร เพิ่มถังขยะ เพื่อสร้างความสะดวกแก่ผู้มาเที่ยว ส่วนด้านการสร้างแรงจูงใจ ควรเพิ่มกิจกรรมส่งเสริมความรู้ กิจกรรมพัฒนาจิตใจและปัญญา ควรมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของวัดผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ข้อมูลของการท่องเที่ยวและให้วัดเป็นที่รู้จักในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เนื่องจากภายในวัดมีเพียงป้ายบอกประวัติวัด จึงควรมีป้ายหรือแผนผังเส้นทางระบุสถานที่/จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในวัด เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว
2. สำหรับการบริหารจัดการวัดในด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด ในฐานะที่วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนั้น นอกจากจะให้บริการเพื่อพักผ่อนหย่อนใจแล้ว ควรต้องให้ความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาหรือศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อวัดและประชาชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเพิ่มขอบเขตการศึกษา โดยทำการศึกษาวัดอื่น ๆ เพื่อให้ทราบถึงบริบท หรือปัจจัยที่มีความแตกต่างในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความครอบคลุม
2. ควรทำการศึกษาวัดโดยจัดกลุ่มตามประเภทวัดที่มีความโดดเด่นในรูปแบบเดียวกัน เพื่อให้ขอบเขตในการศึกษาเป็นประเภทเดียวกัน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ และด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด